

วิถีการดำรงอยู่ของเรือนค้าขายพื้นถิ่นในตลาดบ้านแพน อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

Existence of the traditional shophouses in Ban Pan Market Amphur Sena, Phranakorn Sri Ayutthaya Province

ศศิธร คล้ายชม**

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันดี พินิจวรสิน

บทคัดย่อ

เรือนค้าขายในชุมชนตลาดพื้นถิ่นมีหน้าที่รองรับกิจกรรมการค้าและการอยู่อาศัย ในแต่ละท้องถิ่นจะมีลักษณะของเรือนที่แตกต่างกันไป ตามวิถีการดำรงชีวิตของท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมากระแสการพัฒนาในหลายด้าน โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ (Modern trade) และการพัฒนาทางด้านคมนาคม ส่งผลต่อลักษณะของเรือนและแนวทางการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ทำให้รูปแบบการใช้สอยพื้นที่ในชุมชนตลาดพื้นถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงไป บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการปรับปรุงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและลักษณะชุมชน ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชนตลาดพื้นถิ่น อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจของท้องถิ่น

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้มาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกต และการสัมภาษณ์ผู้ใช้สอยพื้นที่และผู้อยู่อาศัยในชุมชนตลาดบ้านแพน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนนี้ถูกเลือกเป็นกรณีศึกษาเนื่องจากเป็นชุมชนที่ยังคงมีกิจกรรมการค้าและการอยู่อาศัยโดยมีการปรับตัวให้สอดคล้องเงื่อนไขของท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

การศึกษานี้พบว่า การเปลี่ยนแปลงในชุมชนตลาดบ้านแพน มีทั้งระดับอาคาร และระดับชุมชน และสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการปรับตัว ที่สอดคล้องกันระหว่างวิถีชีวิตและสถาปัตยกรรม เพื่อตอบสนองกิจกรรมการค้าและกลไกทางสังคมของชุมชน การศึกษาแสดงให้เห็นถึงการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชน ก่อให้เกิดพื้นที่ทางสังคมและการดูแลซึ่งกันและกัน อันเป็นข้อคิดสำคัญในการดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการพัฒนาด้านเศรษฐกิจในปัจจุบัน

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของ วิทยานิพนธ์ ปีการศึกษา 2556 หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

** นักศึกษาหลักสูตร ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ E-mail : sasi_klai@hotmail โดยมี ผศ.ดร.วันดี พินิจวรสิน เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และมี ศ.เกียรติคุณ อรุณศิริ ปาณินท์ เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

Abstract

Traditional shophouse, in the local commercial areas, serves both commercial and residential purposes. The architectural characters of shophouse vary from local to local, which depends on ways of life of that particular area. However, during the past several decades, many developments, including modern trade and communication, have effected to the characters of shophouse and the ways of life of local community.

The objective of this article is to present changes of the relationship between building and community characteristics and the ways of life of local people, which have been effected by those developments. The information in this study derived from documents, observations and interviews people who live in and utilize the space of Ban Pan Market, Ayutthaya province, since commercial and residential activities of this area have remained from the past, and have been adjusted to reflect the present.

The study found that, the changing of Ban Pan Market, both at the architectural and the community levels, reflects the adjustment of the ways of life and the architecture consistently, in order to serve current trading and socializing system, to bring dependence of people, to construct their social space and to create taking care of each other. The major argument of this study intends to highlight the existence of traditional community amid of economic development.

บทนำ

ชุมชนตลาดพื้นถิ่น ถือว่าเป็นศูนย์กลางทางการค้า การคมนาคม และเป็นศูนย์กลางในการกระจายข่าวสารของชุมชน ชุมชนค้าขายเหล่านี้เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของพ่อค้าแม่ค้า และโดยมากมักเป็นการก่อตั้งโดยชาวจีน ซึ่งเป็นชนชาติที่มีความเชี่ยวชาญทางการค้ามายาวนาน ชาวจีนได้อพยพไป ในหลายท้องถิ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อเริ่มมีการตั้งรกรากอย่างถาวร จึงมักมีการก่อสร้างเรือนค้าขาย (Shophouse) ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่สามารถรองรับกิจการการค้า และมักมีการผสมผสานศิลปะของกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่นร่วมด้วย (Tze Ling Li, 2007) อาคารเหล่านี้ถูกสร้างด้วยรูปแบบที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับฝีมือช่างในท้องถิ่นนั้นๆ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่ง ที่มีกลุ่มชาวจีนมาตั้งรกรากสร้างบ้านเรือนเพื่อทำการค้าตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เพราะคนไทยถนัดทำอาชีพเกษตรกรรม (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2547) ลักษณะเรือนค้าขายถูกสร้างขึ้นโดยชาวจีนที่เข้ามาทำการค้า ในอดีตเรือนค้าขายในช่วงแรกๆ เค้าที่มีการพบหลักฐานเรือนมีลักษณะไม่ถาวร มีหลังคาและผนัง 2 ด้าน ด้านหลังเป็นผนังวัง ส่วนด้านหน้าเป็นทางเข้าออก ปูกลสร้างจากวัสดุธรรมชาติที่ไม่ถาวร หรือที่เรียกว่า "ทิม" (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2547) และมีการพัฒนาเรื่อยมาจนเป็นเรือนแถว และตึกแถว

เรือนค้าขายเหล่านี้ถูกปรับปรุงเรื่อยมา เนื่องจากต้องตอบสนองการแข่งขันทางการค้า จนกระทั่งกระแสเศรษฐกิจทุนนิยมเริ่มกระจายตัวเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย ที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดด จากสถิติการขยายตัวธุรกิจค้าปลีกและส่งรูปแบบใหม่ พบว่าประเทศไทย มีการขยายตัวของกลุ่มบริษัทต่างๆ มากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค (ตารางที่ 1) จากการขยายตัวดังกล่าว จึงส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ และด้านเศรษฐกิจ ในหลายท้องถิ่นของประเทศไทย รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่นด้วย

ตารางที่ 1 ตารางแสดงการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกและค้าส่งรูปแบบใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปี ค.ศ. 2007

ชื่อห้างสรรพสินค้า	ไทย	มาเลเซีย	อินโดนีเซีย	ฟิลิปปินส์	เวียดนาม
เทสโก้	91	10	-	-	-
คาร์ฟูร์	26	10	24	-	-
แมคโคร	31	8	18	15	-
คาสีโน+บิ๊กซี	54	-	-	-	4

ที่มา : กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ โดย ผู้จัดการรายวัน 2 ตุลาคม 2550

นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ยังมีปัจจัยสำคัญทางด้านการขยายตัว ทางด้านการคมนาคมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนตลาดพื้นถิ่น โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงการคมนาคมจาก ทางน้ำเป็นทางบก ทำให้รูปแบบการทำการค้าต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้อง ร้านค้าในชุมชนมีการอพยพ หรือปรับปรุงร้านค้าให้รองรับถนนที่เข้ามาในท้องถิ่น นอกจากนี้ปัญหายุทธภัย โดยเฉพาะในบริเวณ ภาควกลางส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนสถาปัตยกรรมทั้งระดับอาคารและชุมชน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา ของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม

บทความนี้มุ่งเน้นการนำเสนอ การปรับตัวและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาปัตยกรรม และกิจกรรมที่หลากหลายในชุมชนตลาดพื้นถิ่น ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงตามกระแส เศรษฐกิจรูปแบบใหม่ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น บทความนี้เลือกชุมชนตลาด บ้านแพน อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากเป็นชุมชนเก่าแก่ ที่ยังคงมี กิจกรรมการค้ามาตั้งแต่อดีต และมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

ข้อมูลที่น่าสนใจในบทความนี้มาจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสำรวจภาคสนาม โดยการสังเกตและการสัมภาษณ์กลุ่มชาวบ้านที่ใช้สอยพื้นที่ภายในชุมชนและผู้อยู่อาศัยในชุมชน ในช่วง ปี พ.ศ. 2550-2553 ข้อมูลนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ ในหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม สรรค์สร้าง บทความนี้เริ่มต้นการอธิบายด้วยลักษณะทางกายภาพและกิจกรรมของชุมชนตลาดบ้านแพน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ตามด้วยการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในระดับชุมชนและการเปลี่ยนแปลงของเรือน

ค้าขายในชุมชนตลาดบ้านแพน และส่วนสุดท้ายเป็นการอธิบายถึงผลกระทบและการปรับตัวเพื่อเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสถาปัตยกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน

ชุมชนตลาดบ้านแพน

ชุมชนตลาดบ้านแพน อยู่ในเขตตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนตลาดนี้ ตั้งอยู่บริเวณแม่น้ำน้อย สภาพพื้นที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มริมแม่น้ำ ซึ่งเป็นคิ่งน้ำที่มีคลองย่อย แยกออกจากแม่น้ำน้อยไปสู่ชุมชนโดยรอบ ได้แก่ ตำบลหัวเวียง ตำบลบ้านโพธิ์ และตำบลบ้านแพน สภาพโดยรอบชุมชนเป็นทุ่งนาที่มีความอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งมีป่าไผ่และป่าโพธิ์จำนวนมาก

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตลาดบ้านแพนเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น (พ.ศ.1893 – 1991) โดยพื้นที่บริเวณแม่น้ำน้อยเป็นที่ตั้งของบ้านเรือนชาวไทยในท้องถิ่นที่ทำการเกษตร ต่อมา มีกลุ่มพ่อค้าชาวจีนนำเรือแพมาจอดขายสินค้าบริเวณริมแม่น้ำน้อย เพื่อขายสินค้าให้กับชาวบ้านที่ปลูกบ้านเรือนอยู่ใกล้กับแม่น้ำ จนกระทั่งชุมชนมีบ้านเรือนหนาแน่น จากคำบรรยายตามประวัติ การเสด็จประพาสชุมชนตลาดบ้านแพน ของรัชกาลที่ 5 (ช่วงประมาณ ปี พ.ศ. 2411 - 2453) กล่าวว่า ชุมชนตลาดบ้านแพนในสมัยนั้น มีเรือนแพและบ้านเรือนริมแม่น้ำจำนวนมากเพื่อทำการค้าบริเวณริมแม่น้ำ นอกจากนี้ยังมีเรือพายและเรือส่งสินค้าอยู่กันอย่างหนาแน่น (พระยาโบราณราชธานินทร์, 2504) อาคารบ้านเรือนนี้ถูกสร้างขึ้น เนื่องจากชาวจีนที่อยู่ในเรือนแพเริ่มตั้งรกรากและปลูกสร้างเรือนค้าขายอย่างถาวร ดังนั้นจึงสันนิษฐานได้ว่า เรือนค้าขายของชุมชนตลาดบ้านแพนเริ่มปลูกสร้างตั้งแต่อ่อน ปี พ.ศ.2411

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2470 ชุมชนตลาดบ้านแพนได้มีการปลูกสร้างที่ว่าการอำเภอบริเวณคิ่งแม่น้ำทางด้านทิศเหนือ ทำให้ชุมชนนี้นอกจากจะมีความสำคัญทางด้านการค้าแล้วยังเป็นศูนย์กลางทางราชการและการคมนาคม นอกจากนี้โดยรอบชุมชนยังมีองค์ประกอบที่รองรับกิจกรรม ที่หลากหลายของชุมชน เช่น โรงสี ท่าเรือ โรงแรม ศาลเจ้า และเรือนค้าขาย (ภาพที่ 1) กิจกรรมสำคัญของชุมชนเกิดขึ้นบริเวณริมแม่น้ำเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากชาวบ้านใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก

ภาพที่ 1 ตลาดบ้านแพน ประมาณปี พ.ศ. 2475

ที่มา : ถ่ายจากภาพถ่าย ร้านโอโกชนา ตลาดบ้านแพน อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในปี พ.ศ.2525 เริ่มมีการสร้างถนนทางหลวงสาย 3454 และสาย 3263 ผ่านทางด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ของบริเวณชุมชน ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงรูปแบบการคมนาคมจากทางน้ำไปสู่ทางบกมากยิ่งขึ้น ร้านค้าที่ปลูกสร้างกันอย่างหนาแน่นริมแม่น้ำ เริ่มกระจายตัวไปสู่ถนนสายย่อยภายในชุมชนที่เชื่อมต่อไปยังถนนทางหลวง

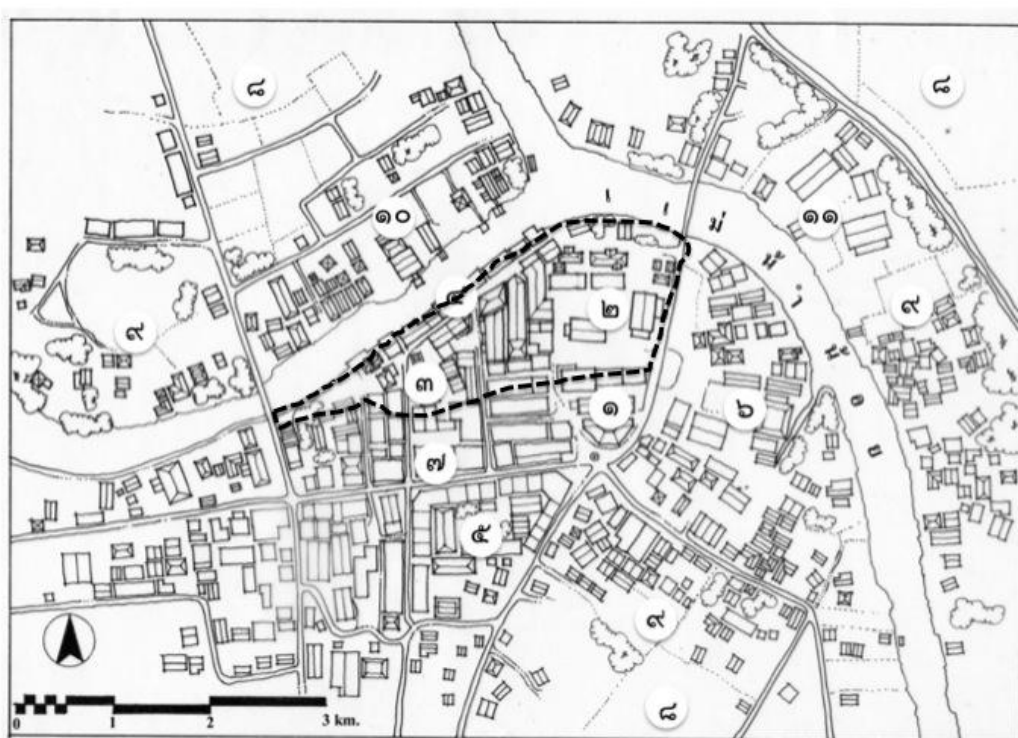
การเปลี่ยนแปลงลักษณะชุมชนตลาดบ้านแพน

ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2525 ชุมชนตลาดบ้านแพนมีองค์ประกอบของชุมชนที่หลากหลาย ซึ่งในอดีตชุมชนประกอบด้วย ท่าจอดเรือ เรือนค้าขาย เรือนแพ โรงสี โรงแรม ศาลเจ้าบ้านเฮงคิ้ว ที่ว่าการอำเภอ สถานีตำรวจ และโรงเรียนจีน (เป็นโรงเรียนที่สอนกันในเรือนแพ) องค์ประกอบเหล่านี้ล้วนเกาะกลุ่มกันอยู่บริเวณริมแม่น้ำ เนื่องจากการคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก

ในปัจจุบัน ชุมชนมีองค์ประกอบมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต (ภาพที่ 2) องค์ประกอบที่ยังคงดำรงอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้แก่ ศาลเจ้าบ้านเฮง ที่ว่าการอำเภอ เรือนค้าขาย องค์ประกอบเหล่านี้ยังคงดำรงอยู่คล้ายกับในอดีต ถึงแม้ว่าจะมีการพัฒนาบางส่วนไป แต่ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาอย่างยาวนานกล่าวว่าตลาดบ้านแพนยังคงมีลักษณะคล้ายกับในอดีตมาก ส่วนที่เปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ โรงเรียนจีน ย้ายมาตั้งบนบกและเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนประสาทวิทย ส่วนองค์ประกอบอื่น ได้แก่ ท่าเรือ เรือนแพ โรงสี และโรงแรม ค่อย ๆ หายไปและถูกทิ้งร้าง ขณะเดียวกันก็เกิดองค์ประกอบใหม่ขึ้นมา ได้แก่ ท่าจอดรถ สถานีขนส่ง อาคารพาณิชย์รูปแบบใหม่ และตลาดสดที่เทศบาลสร้างขึ้นใหม่

การพัฒนาการคมนาคมทางบก ส่งผลทำให้บรรยากาศการค้าขายในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยส่งผลกระทบต่อภาพรวมระดับชุมชน ท่าเรือและเรือนแพค่อย ๆ หายไปจากชุมชน ชาวบ้านหันมาใช้ถนนในการสัญจรแทนเรือ รูปแบบการค้าจึงเปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันร้านค้าที่ยังคงดำเนินกิจการอยู่ส่วนใหญ่เป็นร้านค้าขายของชำ และการบริการต่าง ๆ เช่น ร้านตัดผม ร้านตัดเสื้อ ซึ่งเป็นการสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ส่วนร้านขายอาหารสด ที่เคยขายริมแม่น้ำถูกย้ายไปขายในอาคารตลาดสดที่เทศบาลสร้างขึ้น

จากปัจจัยการคมนาคมทางบกที่ส่งผลต่อรูปแบบการค้าแล้ว สิ่งที่มาอย่างรวดเร็วคือ ธุรกิจค้าปลีกรูปแบบใหม่ ในชุมชนมีร้านสะดวกซื้อเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ร้านดั้งเดิมที่เคยดำรงอยู่จึงต้องมีการปรับกลยุทธ์ในการขาย เช่น การจัดวางสินค้า ประเภทสินค้าที่นำมาขาย รวมไปถึงรูปลักษณะของร้านค้าที่ต้องปรับตัวเพื่อแข่งขันกับร้านสะดวกซื้อดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีธุรกิจการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน ทำให้หลายร้านค้าที่อยู่ริมแม่น้ำนำเอาบรรยากาศร้านค้าเก่าแก่ มาเป็นจุดขายและเปิดร้านอาหารเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน เพื่อทดแทนการขายสินค้าแข่งกับร้านค้ารูปแบบใหม่ที่มีการแข่งขันสูงอยู่แล้ว

รายละเอียดแผนที่

1.สถานีขนส่ง	7.ตลาดสด (ปัจจุบัน)
2.สถานตำรวจและที่ว่าการอำเภอ	8.สวน-ไร่
3.ศาลเจ้าบ้านเฮงคิ้ว	9.บ้านเรือน
4.ร้านค้า	10.โรงแรมเก่า
5.โรงเรียนประสาทวิทย	11.โรงสีข้าวเก่า
6.โรงเรียนเทศบาลเสนา	

----- เส้นขอบเขต เดิมของชุมชน

ภาพที่ 2 ผังแสดงองค์ประกอบต่าง ๆ ของชุมชนตลาดบ้านแพนในปัจจุบัน

ที่มา : จากการศึกษาของผู้วิจัย

ในอดีต ชุมชนตลาดบ้านแพนนอกจากจะมีกิจกรรมการค้าแล้ว ยังมีกิจกรรม ในช่วงเทศกาล ต่างๆ เช่น การเทศกาลไหว้เจ้า งานเทศกาลกินเจ งานจ๊ว งานเทศกาลสงกรานต์ งานปีใหม่ เป็นต้น กิจกรรมช่วงเทศกาลในอดีตมักถูกจัดขึ้นในพื้นที่ริมแม่น้ำ ด้านหน้าที่ว่าการอำเภอในปัจจุบัน ยกเว้นงานไหว้เจ้า กินเจ และงานจ๊ว จะจัดขึ้นบริเวณหน้าศาลเจ้า

ปัจจุบัน กิจกรรมเทศกาลที่เคยจัดริมแม่น้ำ ถูกย้ายเข้ามาจัดบริเวณที่จอดรถ ของที่ว่าการอำเภอและบางกิจกรรมถูกย้ายไปในตัวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแทน สำหรับกิจกรรมที่ขึ้นบริเวณด้านหน้าศาลเจ้า ยังคงมีลักษณะคล้ายกับในอดีตและมีกลุ่มคนภายนอกชุมชน มาร่วมกิจกรรมที่ศาลเจ้ามากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงของเรือนค้าขายในตลาดบ้านแพน

การเปลี่ยนแปลงทางด้านการคมนาคม นอกจากจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนแล้วยังคงส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในระดับอาคารด้วย เรือนค้าขายที่ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับกิจกรรมในปัจจุบัน โดยการปรับปรุงด้านหน้าร้านให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น และจัดวางสินค้าโดยวางบนชั้นวางคล้ายกับร้านสะดวกซื้อสมัยใหม่ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นการปรับปรุงเพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้า นอกจากนั้นยังมีการปรับปรุงเพื่อรองรับผลกระทบจากอุทกภัยด้วย โดยการยกพื้นร้านค้าให้สูงขึ้นในระดับที่พ้นจากน้ำท่วม โดยใช้ระดับอ้างอิงจากเหตุการณ์น้ำท่วมในปี พ.ศ.2535 ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในภายหลัง

เรือนค้าขายเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของชุมชน จากการศึกษาในปัจจุบันสามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะคือ เรือนแถวไม้ชั้นเดียว เรือนแถวไม้สองชั้นและเรือนแถว ไม้สามชั้น (ภาพที่ 3) ปัจจุบันเรือนเหล่านี้ บางส่วนถูกดัดแปลงทั้งภายในและภายนอกเรือน เช่น เปลี่ยนรูปแบบประตู หน้าต่าง ทาสีภายนอกอาคารใหม่ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงลักษณะอาคารไม่ได้เปลี่ยนไปมาก เนื่องจากตัวเรือนค้าขายที่ยังคงดำรงอยู่ส่วนใหญ่เป็นเรือนร้านค้าให้เช่า ผู้เช่าร้านค้าจึงไม่สามารถ ปรับปรุงตัวเรือนได้มากนัก

(1)

(2)

(3)

ภาพที่ 3 รูปแบบเรือนแถวไม้ชั้นเดียว (1), เรือนแถวไม้สองชั้น (2), เรือนแถวไม้สามชั้น (3)

ที่มา : ถ่ายเมื่อ กรกฎาคม พ.ศ. 2551

ลักษณะการใช้สอยพื้นที่ภายในของเรือนทั้ง 3 แบบ มีความคล้ายคลึงกัน คือ พื้นที่ด้านล่างเป็นพื้นที่ค้าขาย และพื้นที่ด้านบนเรือนเป็นพื้นที่อยู่อาศัยและเก็บสินค้า ปัจจุบันเรือนเหล่านี้ถูกใช้งานอยู่ประมาณ 20 ห้อง จากจำนวนทั้งหมด 50 ห้องแต่เมื่อพิจารณาเรือนที่มีการใช้งานตลอดเวลาทั้งพักอาศัยและทำการค้าจะเหลือเพียง 10 ห้องเท่านั้น ส่วนที่เหลือใช้สำหรับพักอาศัยอย่างเดียว

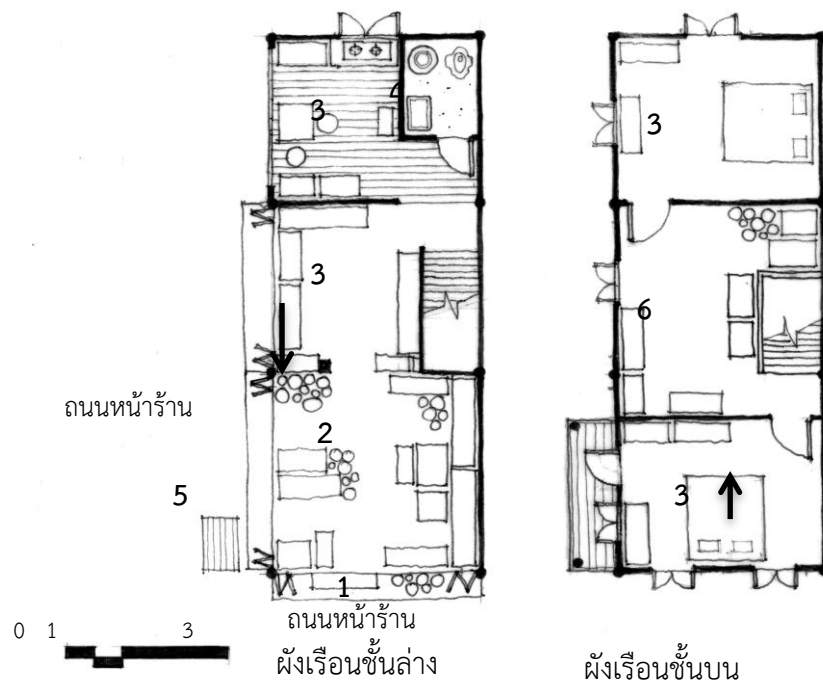
หรือทำการค้าอย่างเดียว เนื่องจากคนในชุมชนรุ่นลูกหลานย้ายถิ่นฐานออกไปทำงานภายนอกท้องถิ่น มีส่วนน้อยที่ยังคงสืบทอดกิจการ ในขณะที่เดียวกันก็มีกลุ่มคนต่างถิ่นย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำการค้า แต่ก็ไม่ได้ทำให้บรรยากาศคึกคักเหมือนในอดีต

การใช้พื้นที่ภายในเรือนค้าขาย ในแต่ละร้านค้ามีลักษณะรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกัน เนื่องจากประเภทการค้าที่ต่างกัน ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างการจัดรูปแบบพื้นที่ภายในของเรือนค้าขาย บางส่วน โดยลักษณะการใช้พื้นที่ส่วนค้าขายถือเป็นพื้นที่สำคัญที่สุด เจ้าของร้านจะมีการจัดสรรพื้นที่ไว้สำหรับการค้าและการพักผ่อนระหว่างวัน โดยเน้นความสะดวกในการค้าขายเป็นหลัก

พื้นที่ชั้นล่างหรือพื้นที่ส่วนหน้าของเรือน ถูกใช้เป็นพื้นที่ค้าขายในอดีตพื้นที่ส่วนนี้มีขอบเขตอยู่เฉพาะภายในตัวอาคารเท่านั้น โดยพื้นที่ภายนอกถูกใช้เป็นทางสัญจรและร้านค้าหาบเร่ ถ้าต้องการซื้อสินค้าต้องเดินเข้าภายในร้านค้า ส่วนพื้นที่สำหรับพักอาศัยจะอยู่ด้านหลังเรือนหรืออยู่บริเวณชั้นบนของเรือน

ปัจจุบันการจัดพื้นที่ค้าขายด้านหน้าร้าน ถูกขยายออกมาภายนอกร้านค้ามีการนำสินค้ามาวางด้านหน้าร้านหรือวางบริเวณบันไดทางเดิน (บันไดจะมีเฉพาะเรือนที่ยกพื้น เพื่อหนีน้ำท่วม) ส่วนพื้นที่ภายในร้านถูกจัดสรรให้เป็นพื้นที่พักผ่อนและเก็บของ (ภาพที่ 4) บางเรือนใช้เป็นห้องนอน แทนการใช้พื้นที่บริเวณชั้นสอง การเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้สอยพื้นที่ส่วนค้าขายส่งผลต่อวิถีชีวิตทั้งในด้านการค้าและการอยู่อาศัย ซึ่งเป็นการปรับตัวให้สอดคล้องกับกิจกรรมในปัจจุบัน

1. พื้นที่ขายหน้าร้าน
2. ส่วนค้าขาย
3. ส่วนพักอาศัย
4. ห้องน้ำ
5. พื้นที่พักผ่อน
6. พื้นที่เก็บสินค้า

ภาพที่ 4 ตัวอย่างผังเรือนแถวไม้สองชั้นร้านนิภา ชุมชนตลาดบ้านแพน
ที่มา : จากการศึกษของผู้วิจัย

พื้นที่หน้าร้าน กับการเพิ่มประสิทธิภาพและการควบคุม

การอยู่อาศัยในชุมชนตลาดบ้านแพน ปัจจุบันมีบุคคลอยู่ 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้อาศัยดั้งเดิม และกลุ่มผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ ทั้งสองกลุ่มนี้มีรูปแบบกิจกรรมการค้าและแนวทางการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน

กลุ่มผู้อาศัยดั้งเดิมเป็นกลุ่มคนเก่าแก่ที่อาศัยในชุมชนมายาวนาน ยังคงดำเนินกิจการการค้าในร้านค้าเดิมของตนเอง อาจมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการค้าให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน เช่น ร้านโอโคโนยา ซึ่งเดิมเคยถูกใช้เป็นส่วนต่อเนื่องของท่าจอดเรือโดยสารและเรือรับจ้าง แต่เนื่องจากในปัจจุบันไม่มีการคมนาคมทางน้ำแล้ว เจ้าของร้านจึงต้องเปลี่ยนรูปแบบการค้าใหม่มาเป็นร้านขายอาหารริม แม่น้ำเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ร้านค้าที่ค้าขายที่อยู่ถัดเข้ามา ที่ยังคงทำการค้าอยู่ก็มักมีการปรับเปลี่ยนบริเวณหน้าร้านเพื่อเป็นที่วางสินค้าหน้าร้าน พื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่าง พื้นที่ภายนอกกับภายใน (Transition Space) ที่มีความสำคัญทั้งในด้านการค้าและการอยู่อาศัย

สำหรับกลุ่มคนที่ย้ายเข้ามาใหม่ในชุมชนตลาดบ้านแพน มีทั้งอาชีพรับจ้างพนักงานบริษัท และพ่อค้าแม่ค้า ผู้ที่ทำการค้ามักจะเป็นการขายสินค้าและบริการในรูปแบบใหม่ เช่น บริการซักรีด บริการ ซ่อมรถจักรยานยนต์ บางส่วนใช้เรือร้านค้าขายเป็นสถานที่ผลิตสินค้า แล้วนำไปจำหน่ายที่ตลาดสดของเทศบาล หรือเป็นการค้าลักษณะหาบเร่ในช่วงเวลากลางวัน จึงมักไม่พบผู้คนในเรือค้าขายดั้งเดิมมากนัก เนื่องจากเดินทางไปประกอบอาชีพภายนอกชุมชน

ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความหลากหลาย ทำให้เกิดการปรับปรุงพื้นที่ภายในเรือค้าขายที่แตกต่างกัน การจัดวางพื้นที่ภายในเรือก็เป็นผลจากการปรับตัวให้สอดคล้องกับกิจกรรมในปัจจุบันโดยมีความสัมพันธ์ระหว่าง พื้นที่เชื่อมต่อกับกิจกรรมการค้า ใน 2 ลักษณะ คือ เพิ่มประสิทธิภาพ ในการค้าขายและการคัดกรองคนแปลกหน้า ที่จะเข้ามาภายในชุมชนและร้านค้า

ลักษณะแรก การปรับปรุงพื้นที่หน้าร้านเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการค้าขาย จากการสำรวจเรือค้าขายในชุมชนตลาดบ้านแพนพบว่า มีการปรับปรุงระดับความสูงของพื้นเรือ เนื่องจากชุมชนประสบอุทกภัย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 โดยมีระดับน้ำสูงประมาณ 0.50-0.60 เมตร ร้านค้าหลายร้านจึงยกพื้นไม้ ให้สูงจากระดับเดิม มีชั้นบันได 2 ชั้น พื้นเรือสูงจากพื้นถนนประมาณ 0.90-1.00 เมตร ชั้นบันไดเหล่านี้ถูกใช้เป็นที่วางสินค้าบางส่วนของร้านค้า เนื่องจากร้านค้าที่มีการยกพื้นสูงจะทำให้การยกสินค้ามาตั้งหน้าร้าน มีความยากลำบาก ดังนั้นสินค้าที่นำมาตั้งจึงมีจำนวนไม่มากนัก (ภาพที่ 5)

จากการสัมภาษณ์เจ้าของร้านค้าในชุมชนพบว่า ร้านค้าเหล่านี้ต้องบริการลูกค้าที่มาซื้อสินค้าให้สามารถเข้าถึงสินค้าได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่จำเป็นต้องเดินเข้าไปเลือกสินค้าภายในร้าน นอกจากนี้การจัดวางสินค้าไว้ด้านหน้าทำให้ลูกค้าที่เดินผ่านไปมาทราบได้ทันทีว่า ร้านดังกล่าวมีสินค้าที่ตนต้องการหรือไม่ เรือค้าขายในชุมชนตลาดบ้านแพน จึงมีการเปลี่ยนพื้นที่ค้าขายจากการค้าภายในเรือเป็นการปรับพื้นที่ หน้าร้านให้เป็นที่จัดวางสินค้า โดยการนำโต๊ะมาวางสินค้าด้านหน้าร้านหรือวางสินค้าตามชั้นบันได

ภาพที่ 5 การจัดวางสินค้าในลักษณะชั้นบันได ในเรือนที่มีการยกพื้นเรือน

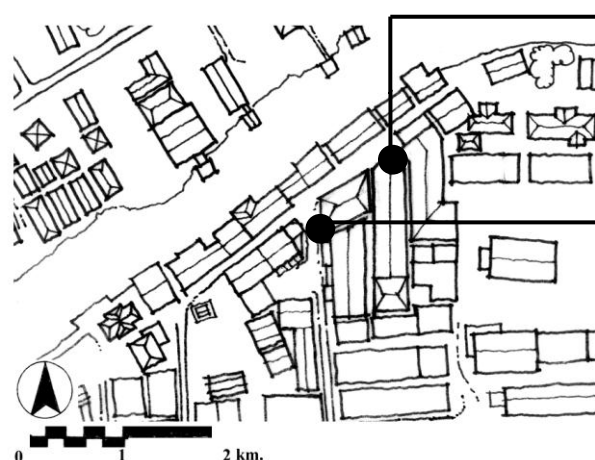
ที่มา : ถ่ายเมื่อ กรกฎาคม พ.ศ. 2551

ลักษณะที่สอง การควบคุมและคัดกรองลูกค้าหรือผู้ที่เข้ามาใช้สอยพื้นที่เรือน ปัจจุบันชุมชนมีกลุ่มคนที่เข้ามาในชุมชนหลากหลายมากยิ่งขึ้น ไม่ได้มีเพียงคนที่ต้องการซื้อสินค้าเท่านั้น แต่มีกลุ่มคนที่ต้องการเข้ามาท่องเที่ยวและชมบรรยากาศตลาดเก่าแก่ กลุ่มคนเหล่านี้ไม่ได้เป็นผู้ใช้สอยพื้นที่ที่ประจำอยู่ในชุมชน ดังนั้นเจ้าของเรือนจึงต้องป้องกันและคัดกรองบุคคลก่อนที่จะเข้ามาภายในเรือน พื้นที่เชื่อมต่อระหว่างภายนอกและภายใน รวมถึงการจัดวางสินค้าจึงมีส่วนช่วยในการป้องกันและคัดกรองผู้คนได้อีกทางหนึ่ง

พื้นที่หน้าร้าน : พื้นที่ทางสังคมของชุมชน

การอยู่อาศัยในชุมชนตลาดบ้านแพนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต มีกลุ่มคนอพยพเข้ามาเช่าเรือนค้าขายเพื่ออยู่อาศัย สำหรับคนกลุ่มดั้งเดิมบางส่วนก็ยังคงมีการใช้พื้นที่เรือนเพื่อการค้าขายเพียงอย่างเดียวแต่มีบ้านพักอาศัยอยู่นอกชุมชน ในปัจจุบันกิจกรรมการอยู่อาศัยในชุมชนจึงมีแนวโน้มลดลง ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์กันในชุมชนจึงเป็นคนกลุ่มเล็กๆ ที่มีการแบ่งกลุ่มกันตามลักษณะ กลุ่มคนที่เข้ามาอยู่อาศัยในชุมชน คือ คนกลุ่มดั้งเดิมและคนกลุ่มที่ย้ายเข้ามาใหม่ พื้นที่ในการรวมกลุ่มของคนในชุมชนจะใช้พื้นที่บริเวณด้านหน้าเรือน ความสัมพันธ์ในวิถีการอยู่อาศัยกับพื้นที่ นั้นก่อให้เกิดลักษณะสำคัญ 2 ลักษณะคือ เป็นพื้นที่ทางสังคมเพื่อเป็นสถานที่รวมของเครือญาติ และเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนข่าวสารภายในชุมชน

ประการแรก พื้นที่ด้านหน้าร้านถือว่าเป็นพื้นที่สำหรับผู้อยู่อาศัยในเรือนค้าขาย ในครอบครัวของตนเองและที่อยู่ในละแวกเดียวกัน พื้นที่นี้ถูกใช้งานในช่วงเย็น เมื่อร้านค้าปิดพื้นที่นี้จะถูกใช้เป็นสถานที่นั่งคุย รับประทานอาหาร และเป็นสถานที่เล่นสำหรับเด็กๆในชุมชน (ภาพที่ 6) ข้อดีของการใช้พื้นที่บริเวณด้านหน้าร้านหลังจากปิดร้านแล้ว ซึ่งเป็นช่วงเวลาใกล้ค่ำ จะทำให้สามารถมองเห็นได้ว่ามีบุคคลแปลกหน้าเข้าออกชุมชนหรือไม่ ลักษณะดังกล่าวเป็นแนวทางในการรักษาความปลอดภัยของชุมชนในระดับหนึ่งด้วย โดยใช้คนในชุมชนดูแลกันเอง

พื้นที่พบปะพูดคุยกัน ของคนกลุ่มใหม่
บริเวณร้านตัดผม

พื้นที่พบปะของคนกลุ่มดั้งเดิม
บริเวณร้านนิภา

ภาพที่ 6 ผังแสดงตำแหน่งการรวมตัวของกลุ่มคนในชุมชนตลาดบ้านแพน
ที่มา : จากการศึกษาของผู้วิจัย

ประการที่สอง พื้นที่แลกเปลี่ยนข่าวสารของชุมชน ในระดับชุมชนนั้น มีการแลกเปลี่ยนข่าวสาร โดยการพบปะกันบริเวณหน้าร้านค้าซึ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้ทำการค้าด้วยทำให้เกิดกิจกรรมที่ทับซ้อนกันอยู่ ระหว่างการค้ากับการสังสรรค์สมาคมกันระหว่างคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งร้านค้าที่ตั้งอยู่บริเวณทางแยกของชุมชนมักเป็นที่พบปะ เพื่อสอบถามสารทุกข์สุกดิบของเพื่อนบ้าน และเป็นสถานที่ ประชุมเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมของศาลเจ้า เช่น เทศกาลกินเจ งานจ๊ว และไหว้เจ้า ซึ่งกรรมการ ผู้จัดงานมักเป็นเจ้าของร้าน ค้าในชุมชน นอกจากกิจกรรมการสนทนาแล้วยังเป็นพื้นที่พักผ่อนและ สวมเด็กเล่นให้กับเด็กๆ ในชุมชน ดังที่กล่าวในข้างต้น

พื้นที่บริเวณทางแยกของชุมชน และพื้นที่หน้าร้าน ที่มีความเกี่ยวข้องกับสังคมความเป็นอยู่ จึงมีทั้งในระดับชุมชนและระดับครัวเรือน เกิดขึ้นได้ทั้งแบบตั้งใจและบังเอิญเกิดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการค้าในปัจจุบัน ซึ่งในระดับชุมชนจะถูกสร้างให้เป็นพื้นที่ที่มีการแลกเปลี่ยนข่าวสาร เพื่อการดำเนินกิจกรรมในชุมชน ส่วนในระดับครัวเรือนนั้นเป็นพื้นที่ที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์กัน ในครอบครัว พร้อมทั้งดูแลความปลอดภัยในชุมชนด้วย

สรุป

ชุมชนตลาด มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ไม่ใช่มีเพียงการดำรงอยู่เพื่อการค้าเท่านั้น แต่มีการให้ความสำคัญเรื่องวิถีการอยู่อาศัยในชุมชนนี้ด้วย ชุมชนตลาดพื้นถิ่นในปัจจุบันหลายแห่งได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมและวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ชุมชนตลาดบ้านแพนเป็นชุมชนหนึ่งที่แสดงให้เห็นแนวทางในการปรับตัว เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน และยังคงสามารถดำรงอยู่ได้ ท่ามกลางการแข่งขันทางเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงของชุมชนเป็นไปทั้งในระดับชุมชนและระดับอาคาร ในระดับชุมชนมีการขยายตัวไปสู่ถนน และห่างออกมาจากเส้นทางทางน้ำมากขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับการคมนาคมทางบกในปัจจุบัน ส่งผลให้บริเวณชุมชนดั้งเดิมมีความขบเซาะลงไป ส่วนการเปลี่ยนแปลง ในระดับอาคารนั้น มีการปรับปรุงพื้นที่ใช้สอยให้สอดคล้องกับความต้องการ ของลูกค้า และเพื่อตอบรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมมากยิ่งขึ้น ปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงต่างๆส่งผลต่อรูปแบบการใช้ที่ว่างในเรือนค้าขาย ซึ่งถูกกำหนดโดยเจ้าของเรือนหรือเจ้าของร้านค้าเหล่านั้น

ขอบเขตของร้านค้าไม่ได้อยู่เพียงภายในอาคารดังเช่นในอดีต แต่มีการขยายพื้นที่ใช้สอยออกสู่ภายนอกร้านโดยใช้พื้นที่เชื่อมต่อเป็นพื้นที่ค้าขาย พื้นที่ส่วนนี้มีความสำคัญกล่าวคือเป็นทั้งพื้นที่ที่มีการควบคุมกิจกรรมการค้าเพื่อให้มีการคัดกรองคนก่อนเข้าร้านค้ารวมทั้งคัดกรองกิจกรรมภายในร้านค้า นอกจากนี้ร้านค้าที่ตั้งอยู่ในบริเวณทางแยกหรือมีพื้นที่หน้าร้านกว้างจะใช้พื้นที่เชื่อมต่อนี้กลายเป็นพื้นที่รวมของชุมชนทั้งในระดับชุมชนและระดับเครือข่าย

การปรับปรุงทั้งในระดับผังชุมชนและระดับอาคาร ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ของคนในชุมชนทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์ด้านการค้า และการดำรงอยู่ท่ามกลาง การเปลี่ยนแปลงให้หลายปัจจัยทั้งด้านการคมนาคม การค้า และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตจึงเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกันโดยตรง ตามแบบแผนการดำเนินชีวิตและความผูกพันกับพื้นที่ของผู้คนในแต่ละชุมชน และท้องถิ่น ผลการศึกษานี้จะเป็นการนำมาซึ่งข้อคิด และองค์ประกอบในการตัดสินใจเพื่อการพัฒนาชุมชนตลาดพื้นถิ่นให้ยังคงรักษาภาพลักษณ์ดั้งเดิม ซึ่งถือการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาโท สาขาสิ่งแวดล้อม สรรค์สร้าง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ซึ่งได้รับการสนับสนุนการศึกษาวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลตะวันออก และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จึงขอขอบพระคุณทุก ๆ ท่านที่ได้สนับสนุนการทำงาน และการศึกษาวิจัยครั้งนี้สำเร็จ ลุล่วงด้วยดี ผู้เขียนมีความซาบซึ้งในความกรุณา อันดียิ่งจากทุกท่านที่ได้กล่าวนามมาและขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กิตติพร ใจบุญ. (2549). "ตลาดกับชีวิต : บทสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องตลาดในสังคมไทย."

ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด. สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ:

โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์: 20-102.

เกียรติ จิระกุล และคณะ. (2525). ตลาดในกรุงเทพมหานคร : การขยายตัวและพัฒนาการ.

กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). **กระบวนการและเทคนิคการทำงาน**. กรุงเทพฯ:

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ภูเกริก บัวสอน. (2554). "การฟื้นฟูตลาดเก่าในเมืองไทย." **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal** ปีที่ 4, ฉบับที่ 1 พฤษภาคม-สิงหาคม: 36-55.

ยศ สันตสมบัติ. (2537). **ความหลากหลายทางชีวภาพ : มิติทางสังคมและนิเวศ**. กรุงเทพฯ:

สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

ราตรี โตเพ่งพัฒน์. (2543). **ตลาดน้ำ : วิถีชีวิตของเกษตรกรภาคกลาง**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

วันทนี ศิริพัฒนานันทกุล. (2555). "ศิลปิน ศิลปะ วัฒนธรรม : การผลิตซ้ำกับการโกอินเตอร์."

วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ปีที่ 5, ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม: 64-84.

สกุณี ญัฐพลวัฒน์. (2541). **ตลาดน้ำ วิถีชีวิตพ่อค้า-แม่ขายไทย**. กรุงเทพฯ: เอส.ที.พี.เวิลด์ มีเดีย.

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. (2547). **บั้งไฟบั้งกั้ว วัฒนธรรมไทยจีน : ไม่รู้ต้องแสง**. กรุงเทพฯ: สีดา.

สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์. (2549). **ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.

ภาษาต่างประเทศ

Canter, David V. (1977). **The psychology of place**. New York: St. Martin's Press.

Dillon, M. C. (1988). **Merleau-Ponty's ontology**. Bloomington: Indiana University Press.

Edgar, Andrew and Sedgwick, Peter. (1999). **Key concepts in cultural theory**. London: Routledge.

Fearon, James D. (1999). **What is Identity (as We Now Use the Word)**. Mimeo: Stanford University.

Norberg-Schulz, Christian Existence. (1971). **Existence, space & architecture**. London: Studio Vista.

Tuan, Yi-fu. (1977). **Space and place : the perspective of experience**. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Tze Ling Li. (2007). A Study of Ethnic Influence on the Facades of Colonial Shophouses in Singapore: A Case Study of Telok Ayer in Chinatown. **Journal of Asian Architecture and Building Engineering**. Japan: Architectural Institute of Japan.